

מעדני אשר

גיליון שי"ז
(שנה ט')
פרשת ויגש תשע"ב

י"ל ע"י
מכון "מעדני אשר"

מה מהני הערבות של יהודה שנטל על עצמו

הרי אין נפרעין מן הערב תחלה?

בפרשת מ"ד ל"ב כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחסאתי לאבי כל הימים.

וברש"י ואם תאמר למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי, הם כולם מבחוץ, אבל אני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנודה בשני עולמות.

יש להקשות: מה מהני הערבות של יהודה, וכי ילך יעקב ויתבע את אדוני ארץ מצרים תחילה, והרי אין נפרעין מן הערב תחילה, אלא א"כ אין ללוה, וכאן שלא ילך לתבוע מאדוני מצרים א"כ לא יהא חייב יהודה א"כ מה מהני הערבות, כך מקשה התומים חו"מ סימן קכ"ט ס"ק י"א, וכן בספרו חסדי יהונתן בפרשתו, וכן הקשה בבאור הגר"א חו"מ סימן קכ"ט ס"ק ל"ה.

וכדי לתרץ קושיא זו: יש לחקור האם כשהלוה גבר אלים ומסוכן מותר לגבות מערב תחילה או דילמא אף כשהלוה אלים אי אפשר לגבות מהערב תחילה.

הנה שיטת הרשב"ם ב"ב קע"ג ע"ב בד"ה לא יתבע ערב תחילה דאם הלוה ממאן לבא לבית דין מותר לגבות מהערב תחילה, וכן כתבו התוספת שם.

אבל דעת הראב"ד מובא בספר התרומות שער ל"ה חלק א' אות כ"א, וכן כתב המגיד פרק כ"ו דמלוה בשם יש חולקין ומרדכי פל"פ ב"י בשם תשובת הרשב"א מובא ברמ"א חו"מ סימן קכ"ט ס"ק י' שאם הלוה יש לו מה לשלם רק הוא גבר אלים הערב פטור לשלם עד שיכפוהו בית דין ללוה לדון עם המלוה.

ולהלכה: ק"ל חו"מ סימן קכ"ט ס"י דאין נפרעין מן הערב תחילה, אבל אם הלוה גברא אלמא דלא ציית דינא, אז יתבע את הערב.

וכתב הגר"א חו"מ סימן קכ"ט ס"ק ל"ה דיש ראייה להלכה זו: מהא דלפי הו"א של הגמ' ב"ב קע"ג ע"ב ילפינן ערבות מיהודה, וקשה מה מה מהני הערבות וכי ילך יעקב ויתבע את אדוני ארץ מצרים תחילה וערבתו מה מועיל דהרי אין נפרעין מן הערב תחילה, ועל כרחק צריך לומר הואיל דהיה אלים יתבע לערב תחילה, לכן מהני הערבות של יהודה.

ויש פוסקים: דאף לפי ההלכה שאם הלוה אלים גובין מן הערב זה רק אם הלוה לא היה אלים בשעת הלוואה, אבל אם הלוה היה אלים גם בשעת הלוואה אין לו לגבות מן הערב, עד שיכפוהו לציית דין דעל מנת כן הלווה, כך כתב רבינו ירוחם נתיב ה'.

ויש חולקין: דאין חילוק בזה דיש לומר דמתחילה באמת הלוהו על סמך הערב, ולא על סמך הלוה, ואפילו בערב דאחר מתן מעות הרי אנו רואין שלא נתישבה דעתו עד שנכנס זה להיות ערב בקנין, כך הביא הב"י והד"מ בסעיף י"א, בשם הרשב"א.

ובסמ"ע סימן קכ"ט ס"ק ל"א כתב דדברי רבינו ירוחם הן עיקר, דא"כ לא הוה ליה לקבלו בסתם ערב, כי אם בערב קבלן.

ובתומים חו"מ סימן קכ"ט ס"ק י"א כתב דיש להביא קצת ראייה לשיטה שבכל אופן יכול לגבות מהערב תחילה, מהא דס"ד דגמרא דהא דערב משתעבד ילפינן מהא דאמר יהודה אנכי אערבנו לך וקשה מה מהני הערבות וכי ילך יהודה ויתבע את אדוני ארץ מצרים תחילה וערבתו מה מועיל ועל כרחק צריך לומר הואיל דהיה אלים יתבע לערב תחילה, וזה מבואר דאף דהיה אלים מתחילה משתעבד הערב לגבוה ממנו תחילה.

ובשו"ת מהרש"ם חלק ב' סימן קנ"ח נשאל באדם שנעשה ערב לתבירו ששר ישלם לו את ההלוואה שהלוה ממנו האם הוויא ערב קבלן אע"פ שלא פירש כיון דאין דרך של אנשים לתבוע שר הוויא כפירש שיבא אצלו תחילה או דילמא כיון דלא פירש לא הוויא ערב.

ומסיק: דהוויא ערב קבלן אע"פ שלא פירש, דמסתבר כיון דאין דרך אנשים לתבוע שר, מסתמא התכוין שיהא יכול לתבוע תחילה.

ומביא ראייה: מהא דכתב המהרש"א פסחים ק"ה ע"ב על הא דאיתא בגמ' דאמר לו הקב"ה לשר של ים פלוט את המצרים ליבשה, אמר הים להקב"ה כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטל ממנו, אמר לו הקב"ה אתן לך אחד ומחצה שבהן א"ל כלום יש עבד שתובע את רבו, א"ל נחל קישון יהא ערב, ובמהרש"א הקשה שם הא אין תובעין את הערב תחילה, א"כ לא הרויח כלום דמימלא יצטרך קודם לבקש מהקב"ה, ותיריך המהרש"א כיון שאין עבד תובע את רבו, נעשה הערב מסתם ערב קבלן, א"כ הכי נמי כשמלוה לשר גדול נעשה הערב מסתם ערב קבלן, לפי זה אתי נמי שפיר הערבות של יהודה.

ישמח לב מבקשי ה'

הופיע הספר הנכבד
"תועפת ראם" עה"ת
חידושים וביאורים במצוות לפי סדר הפרשיות
הכלול דברי תורה ערבים ושמחים
ערוכים בבחירות ובישרות
להגאון רבי אליעזר משה באר שליט"א
אפשר להשיגו בחנויות הספרים המובהרות
או בטל: 054-8400805

גליון זה נודב ע"י ידידינו

חביבו ונאמן של גדולי וצדיקי הדור זי"ע ולהבלחט"א שליט"א

הרב החסיד מנחם אליעזר מוזס שליט"א

לעילוי נשמת אביו

הרב שלמה זלמן בן הרב אפרים ז"ל

נלב"ע י"א טבת ת.נ.צ.ב.ה.

איך חל הערבות של יהודה להביא את בנימין הרי ערבות לגופו של אדם אינו מועיל?

איתא ברמב"ם הלכות מלוה ולוה פרק כ"ה וכן קימ"ל חו"מ סימן קלא ס"ק י"ב מי שאמר לחבירו הלוה ואני ערב לגופו של לוח זה לא ערב לעצמו של ממון אלא כל זמן שתוצעה אביאנו לך, וכן אם אמר לו אחר שהלוהו ותבעו הניחהו כל זמן שתבעו אביאנו לך וקנו מידו על זה אם לא יביא זה הלוה יש מן הגאונים שהורה שהוא חייב לשלם, ויש מי שהורה שאפילו התנה ואמר אם לא אביאנו או שמת או שברח אהיה חייב לשלם הרי זו אסמכתא ולא נשתעבד ולזה דעתי נוטה.

יש להקשות: איך רצה הגמ' למילף דערב משתעבד מיהודה דכתיב אנכי אערבנו מידי תבקשנו, הרי שם נעשה ערב על גופו לא שיתחייב ממון רק על גופו, א"כ חזינו דמהני ערבות על גוף של אדם, ואף דבגמ' דחה דזה מירי בקבלנות, היינו לענין דאין ללמוד מהכא דערב משתעבד דאין ראייה דכאן זה קבלנות, אבל לענין מה דשייך ביה ערבות אין נפק"מ בין ערב לקבלן, כן מקשה בשו"ת שואל ומשיב מהדורא רביעאה חלק א' סימן מ"ה ותמה על מה שלא העיר בזה שום קדמון ואחרון, וכן הקשה בבנין דוד בפרשתו.

איכא כמה תרוצים:

- א. טעם הדבר שהגוף לא משתעבד דהויא אסמכתא, א"כ בבן נח דליכא דין אסמכתא עיין לקמן שפיר משתעבד, כן כתב בבנין דוד בפרשתו אות ד'.
- ב. ע"פ מה דקימ"ל דכל דבר שאפשר להתקיים אפילו בדרך רחוקה לא הויא אסמכתא, ויהודה היה מלך לכן היה בידו לקיימו לכן לא הויא אסמכתא, כן תירץ בבנין דוד בפרשתו כ"ד.
- ג. היכא דקנו מידו מהני אף בערבות לגופו של לוח וכאן מירי שעשה יהודה קנין, כמו דכתוב תבקשנו מידי, כן תירץ בספר דבר המשפט חו"מ סימן קל"א ס"ק ט"ו.
- ד. היכא דנשבע ליכא דין אסמכתא וקונה אף כשהערבות לגוף, וכאן נשבע יהודה שיביא את בנימין, כמו שכתוב במדרש רבה על הפסוק "בני אם ערבת לרעך זה יהודה שאמר אנכי אערבנו, "תקעת לזר כפיך" זה שאמר מידי תבקשנו, חזינו שעשה תקיעת כף דהויא שבועה, לכן מהני אף באסמכתא, כן תירץ בספר כסף זקוק בפרשתו.

איך ילפינו ערבות מיהודה הרי בבן נח אסמכתא קניא ומה הראיה לישראל?

הנה הראב"ד בהלכות חמץ ומצה פ"ד הל' ה' כתב דאין דין אסמכתא לעכ"ם.

ובמג"א סימן תמ"א ס"ק ב' הביא את דברי הראב"ד.

והמג"א סימן תמ"ח ס"ק ד' כתב דדיני עכו"ם לא מהני לדין תורה, ולא אזלינן בתר דיניהם, והעיר על זה ממה שכתב סימן תמ"א לענין אסמכתא, ומתיר דהתם שאני כיון דבדיניהם לא הוי אסמכתא, גמר ומקנה, אבל הקנין בעינין דין תורה.

יש להקשות: לפי מה שכתבו הפוסקים דאין דין אסמכתא לעכו"ם, איך יליף הגמ' דערב משתעבד מיהודה, הרי כתבו הפוסקים עיין רש"י עבודה זרה ג' ע"א, וכן בתוספת הוריות ח' ע"ב דקודם מתן תורה היה לכולם דין בן נח א"כ לכן היה חל הערבות, אבל מהיכן הראיה לכל ערב שמשתעבד אף דהויא אסמכתא, כן מקשה בשו"ת שואל ומשיב מהדורא רביעאה חלק א' סימן מ"ה, וכן בשו"ת בית נדיב ע"מ רכ"א, וכן בעין משפט חו"מ סימן קכ"ט.

יש שמתיר: ע"פ מה שכתב בדרכי משה חו"מ סימן ר"ז ס"ק ו' דהא דאסמכתא לא קניא זה רק מדרבנן, דמן התורה אסמכתא קניא, לכן שפיר ילפינו מיהודה דשם לא היה כלל חשש אסמכתא דהרי הפסוק מירי מדאורייתא, ועיין בשו"ת חתם סופר חו"מ סימן ס"ו אריכות האם אסמכתא לא קניא מן התורה או רק מדרבנן.

איך אמרינו בגמ' דיהודה היה ערב קבלן על בנימין הרי יהודה לא אמר שהוא ערב קבלן?

איתא בגמ' בבא בתרא קע"ג ע"מ ב' א"ר הונא מנין לערב דמשתעבד דכתיב בראשית מ"ג אנכי אערבנו מידי תבקשנו, מתקיף לה רב חסדא הא קבלנות היא, דכתיב בראשית מ"ב תנה אותו על ידי ואני אשיבנו, א"כ מנל דכל ערב משתעבד אולי דווקא ערב קבלן שקיבל לידיו את ההלוואה אלא אמר רבי יצחק ילפינו ממקום אחר.

ובתוספות יום טוב בבא בתרא פרק י' תמה על הבית יוסף חו"מ ריש סימן קכ"ט שכתב דילפינו ערבות מדכתיב אנכי אערבנו, וכן הקשה הט"ז חו"מ סימן קכ"ט.

מעדני אשר: מצאנו כבר בראשונים דסבירא ליה דילפינו ערבות מיהודה אף למסקנא, דרש"י גיטין נ' עמוד א' בד"ה כיון דדינה מדאורייתא כתב וז"ל וערב משתעבד מן התורה דכתיב אנכי אערבנו.

יש להקשות: הא האי קרא תנה אותו על ידי וגו' ראובן אמרו, ויהודה לא אמר אלא אנכי אערבנו וגו' ולא הזכיר לשון קבלנות בדבריו, א"כ מאי פריך ליה רב חסדא מקרא דראובן דכתיב תנה אותו וגו' כן הקשה במסורת הש"ס ב"ב קע"ג, וכן המהרש"א ב"ב קע"ג ע"ב, וכן הקשה בשו"ת שער אפרים סימן קנ"ג.

איכא כמה תרוצים:

א. כיון דראובן בקבלנות קבל ערבותו ולא נתרצה לו יעקב, אין סברא שיבקש ממנו יהודה בערבות לחוד, אלא ע"כ שגם יהודה בא בערב קבלנות אלא שלא הזכיר זה כאן וסמך אקרא דראובן שזכר בו קבלנות, כן תירץ המהרש"א ב"ב קע"ג ע"ב. וכן כתב בשו"ת שער אפרים סימן קנ"ג וז"ל אין להקשות מאי מקשה רב חסדא מתנה אותו וגו' דכתיב גבי ראובן אפסוק אנכי אערבנו וגו' דכתיב גבי יהודה, יש לומר דמסתמא לא בא יהודה לגרע הערבות, דראובן רצה להיות קבלן ולא רצה יעקב ליתן עמו בנימין, וא"כ אין סברא שיאמר יהודה אערבנו לשון ערבות, אלא מסתמא בא להוסיף אלשון תנה אותו והוי כאלו אמר לשון תנה אותו אערבנו דס"ל לרב חסדא לקמן דהוי קבלן, לכך מקשה האי קבלנות הוא.

אבל בשאלת שלום על השאליות פרשת מקץ תמה על המהרש"א: דאין זה ראייה מוכרחת, שהרי לראובן אפילו בקבלנות לא נתרצה והאיך נתרצה ליהודה, אלא על כרחך משום דיהודה גבר באחיו וסיפוק בידו למלאות הבטחתו סמך יעקב עליו, וא"כ גם בערב לחוד יש לומר הכי, ועוד שהרי יהודה בערבותו קיבל עליו אם לא הביאותיו אליך וחסאתי לך כל הימים מה שלא הבטיח ראובן, ולהכי סמך יעקב אף בערבות לחוד.

ב. הגם דיהודה לא אמר רק אנכי אערבנו, מ"מ על כרחך ערב קבלן היה דבשלמא בממון שנותן עיקר המלוה ליד הלוה אז צריך הערב לומר בלשון קבלן או ליקח המעות מיד המלוה וליתנם ביד הלוה ואז דווקא נקרא ערב קבלן דיהא כח ביד המלוה לתבוע את הערב תחילה, משא"כ כאן דאין ליעקב ממי לתבוע את בנימין רק מיהודה דודאי לא יוכל לתבוע משאר אחיו דהם לא בקשו ממנו לשלחו על כן הגם דיהודה לא אמר רק אנכי אערבנו מ"מ קבלן מקרי, כן תירץ בקול הרמ"ז בפרשתו.

ג. ע"פ מה שכתב הריטב"א ב"ב קע"ג ע"ב וכן מקשה להדיא בשאלות פרשת מקץ דהאי לשון קבלנות אינו דווקא כי למי נכנס יהודה קבלן, לוח עצמו היה, תירץ לי מורי דלא דק תלמודא דכל מאי דאמרינן הכא אינו אלא אסמכתא, לפי הנ"ל אתי שפיר, מעדני אשר, ועיין בספר הנפלא תועפת ראם בפרשת מקץ ליידינו הגאון רבי אליעזר משה באר שליט"א שהארץ בדברים נפלאים בכל דיני הערבות של יהודה ע"ש ותמצא נחת בהרבה קושיות.

מדוע לא חשש יוסף לצער של אביו ולא שלח לספר לו

שהוא במצרים כל כך הרבה שנים?

בפרשתן מ"ה א' ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו.

יש להקשות: איך לא חש יוסף על צער אביו כמה שנים, והן אמת בימי עבודתו נוכל לומר כי עשה ולא הצליח, אלא אחר שעלה לגדולה למה לא כתב אגרת לאביו להפיג צערו כי יודע היה יוסף גודל הפלגת חיבת יעקב בו ויתאבל עליו ימים רבים ולמה לא שלח לבשרו, ותגדל עוד הקושיא על ימי הרעב שהיו עוברים ושבים מארץ מצרים לארץ כנען ולא חש על צערו ועוד מי התיר לו אחר שבאו אחיו להאריך לו ימי צרה שלא להודיעו תיכף ומיד, כך מקשה במושב זקנים לבעלי התוספת בראשית ל"ז ל"ה, וכן האור החיים הקדוש פרשתן, וכן בשפת אמת בפרשתן.

איכא כמה תרוצים:

א. מכאן יש להוכיח כי כאשר הקהל מסכימים בדבר אחד בכח חרם ויש סרבן אחד מהן, שאף על פי שאומר הסרבן לא אכנס עמהן בחרם, שגם הוא באותו הברית בעל כרחו, שהרי יוסף לא נכנס בחרם, שאם כן לא היו צריכים לשתף הקב"ה עמהם, כי היה עשרה בלא הקב"ה, ואף על פי כן לא רצה יוסף לגלות ולהודיע לאביו כי הוא חי, כך תירץ בדעת זקנים לבעלי התוספת בראשית ל"ז ל"ה בד"ה ויבן אותו אביו, וכן כתב בשו"ת הריב"ש סימן רמ"ט.

ב. לפני שמכרו את יוסף השביעהו אותו שלא יספר כלום לאביו ולא יחזור לשם, כך תירץ בדעת זקנים מבעלי התוספת בראשית מ"ב ט', וכן תירץ הריב"ש שם.

ג. מה שלא גילה לאביו עדיין כי הוא חי לפי שחשב אם הקב"ה לא גילה לו אם כן רצה הקב"ה בצערו עשרים ושתים שנה מדה כנגד מדה ואיך יגלה הוא מה שכיסה הקב"ה, כי מצא בשכלו שנגזר על אביו צער עשרים ושתים שנים שלמים מיום ליום כנגד אותן עשרים ושתים שנים שלא קיים מצות כיבוד אביו, ואחר שנשלמו אז נתודע יוסף אל אחיו, כך כתב בכלי יקר בראשית פרק מ"ב, וכן כתב בשפת אמת בראשית פרשת ויגש.

ד. כי כשהיה עבד לא רצה להגיד לו כי יותר היה מצערו וכן כשהיה בבית הסוהר, וגם כשהיה מלך לא יאמין לו, כי אפילו לבסוף כשספרו לו אחיו לא האמין כדכתיב ויפג לבו כי לא האמין להם בראשית מ"ה א', כך תירץ בדעת זקנים לבעלי התוספת בראשית ל"ז ל"ה בד"ה ויבן אותו אביו.

ה. אם היה מגיד לאביו היה ירא שמא ישמעו אחיו ויבהלו ויברחו זה לצפון וזה לדרום מרוב פחד שייראו שיהרגם ונמצא אביו מצטער עליהם וגורם צער גדול לאביו, ולכך המתין עד שבאו אחיו אצלו ונתגלה להם תחילה ופייסם בדברים שאין בלבו עליהם, כך תירץ בדעת זקנים לבעלי התוספת בראשית ל"ז ל"ה בד"ה ויבן אותו אביו.

ו. חש על נפשו שידעו אחיו בדבר ולצד בוששתם וכליתמתם מאביהם ימסרו עצמם עליו לאבדו מן העולם לבל תגיע להם בוששת מאביהם וגם אפשר כי יקללם וימית כולם ומצד זה יבקשו לקעקעו מהעולם לזה חש על נפשו שידעו אחיו בדבר וימנע מביא בדמי נפשו ואחר צאתו ממאסר ונעשה שר גדול והלכה לה חששה ראשונה, אף על פי כן נמנע מהודיע לאביו והוא על דרך אומרם בגמ' ברכות מ"ג ע"ב ב"מ נ"ט מוטב שיפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו וחש על כבוד האחים מלביישם לפני יעקב ויצחק וכל זרע יעקב וסבל שיסאר אביו בצערו מלביישם ועוד אף כי אחר שעלה לגדולה חשב יוסף בלבם מיחוש ההשטמה ממנו ויתיעצו עליו לעוקרו מהעולם, כך תירץ באור החיים הקדוש, ועיין בספר הנפלא נעימה ברורה בפרשת מקץ דברים נפלאים בענין זה.

מדוע לא הכירו אחי יוסף את יוסף ע"פ קולו

הרי אמרינן בגמ' דכל אדם יכולים לזהות ע"פ הקול?

יש להקשות: מדוע לא הכירו השבטים את יוסף לפי הקול שלו, הרי איתא בגמ' גיטין כ"ג ע"א היאך סומא מותר באשתו, והיאך בני אדם מותרין בנשותיהן בלילה, אלא בטביעות עינא דקלא, חזינן דסמכינן על איסורי דאורייתא ע"פ הקול, א"כ מדוע אחי יוסף לא הכירו את יוסף, כך מקשה הספרנו בפרשת מקץ מ"ב, וכן בפנים יפות בפרשתן, וכן בתפארת יהונתן בפרשת מקץ בד"ה ויכר יוסף את אחיו, וכן בגן רוה בפרשתן.

איכא כמה תרוצים:

א. יוסף באמת חשש מזה שיכירו אותו ע"פ הקול, לכן דיבר יוסף רק ע"י מליץ, בכדי שלא יכירו את הקול שלו, כך תירץ בפנים יפות בפרשתן.

ב. רק כשמדבר באותו לשון שדיברו עד עכשיו ניתן להכירו לפי טביעות עין דקלא, אבל לא בלשון אחר, ויוסף דיבר עם המליץ בלשון מצרית ולכן לא הכירו את יוסף, כך תירץ תפארת יהונתן פרשת מקץ, וכן בפנים יפות בפרשתן.

ולפי זה אפשר לתרץ: מה שאמר להם יוסף בפרשתן מ"ה ב' והנה עיניכם רואות כי פי המדבר עליכם וברש"י בלשון הקודש, והקשה הרמב"ן שאיננה ראייה שהיה יכול להיות שידבר אדם אחד במצרים בלשון הקדש, לפי הנ"ל אתי שפיר דהתכוין לומר להם שעד עתה לא הייתם יכולים לזהות אותי ע"פ הקול, אבל עכשיו שאני מדבר בלשון הקודש אתם יכולים לזהות אותי ע"פ הקול, כך כתב בגן רוה בפרשתן, וכן תירץ באמרי אמת מגור.

ג. לכן התנכר אליהם יוסף ולא בעונה כמנהגו, אלא דיבר אתם קשות כמו שפירש רש"י בשם המדרש כדי שלא יכירהו בקול, דכשמדבר בקול גבוה אי אפשר להכיר את הקול, כך תירץ הספרנו בראשית מ"ב.

ד. כמו שלא הכירו את יוסף במראית פניו כיון שהוא יצא בלא חתימת זקן, כן לא הכירו בטביעת עין דקלא כי בשנים אלו גם הקול השתנה, כך תירץ בספר דף על דף גיטין כ"ג ע"א.

מי שנשבע שלא ימחול לעולם לחבירו

האם חל השבועהמנשק את חבירו?

בפרשתן מ"ה ה' אל תעצבו לא אתם שלחתם וגו'.

הנה בשו"ת רש"י סימן רמ"ה נשאל בשנים שנתקוטטו זה עם זה והכה האחד את חבירו, לאחר זמן בא ואמר לו אני מקבל כל רידי וקנס שיאמר לי בית דין ותמחול לי על מה שהעויתי, קפץ זה ונשבע שלא למחול לו עולמית, וכשעברה חמתו נתחרט מן השבועה ורוצה למחול לו, האם הנשבע זה הוא נשבע לבטל את המצוה שהרי כתיב לא תקום ולא תטור את בני עמך, וכתוב מיכה ז' ה' "נושא עון ועובר על פשע" ופירשו בגמ' ר"ה י"ז ע"א, מגילה כ"ח ע"א למי נושא עון למי שעובר על פשע, ולא חיילא שבועה, או דילמא אינה בטול מצוה וחיילא מצוה שבועה, ואם תימצי לומר דחיילא שבועה, יכול הוא לנשקו ולדבר עמו באהבה ובחיבה הואיל ואינו מוצא מחילה מפיו או לא.

וענה לו רש"י: שאין לדונו משום שבועה לבטל המצוה דהא תנן ב"ק צ"ב ע"א תנן מנין שאם לא מחל לו שהוא אכזרי שנאמר ויתפלל אברהם אל האלקים, ואם איתא שהוא מבטל המצוה הוה למתני הוא עובר בלאוי שנאמר לא תקום ולא תטור את בני עמך, אלא וודאי אין לדונו בלא תטור שהרי נתבזה ואי אפשר בלא נטירה, אלא מהו אכזרי הוא כדמפרש תמן, ולנשקו נמי אסור דזה חשיב מחילה ע"י"ש באריכות, ובספר חבצלת השרון בפרשתן לידיד הגאון רבי מרדכי קליבן שליט"א העיר מהא דפרשתן מבואר שיוסף נישק לאחיו ואפילו הכי כתב ברבינו בחיי שלא מחל לו ע"י"ש דברים נפלאים.

מכתבים למערכת

איך יכול להיות שנתרבה השמן בפת השמן הרי אין הברכה מצויה בדבר המדוד
 מה שהקשתם בשם אחורנים על נס פח השמן, דאיך יכול להיות שהשמן התרבה, הרי איתא בגמ' תענית ח' ע"ב, וכן בי"מ מ"ב ע"ב, שאין הברכה מצויה בדבר המדוד, והרי כמות השמן שהיה בפך השמן היה דבר המדוד, שהרי היה בו חצי לוג כדי להדליק ליום אחד, א"כ איך אפשר שנתרבה השמן, ותרצתם בארבע אופנים.

מדוע בשנה של הנס לא קבעו את ימי חנוכה ליום טוב רק לשנה אחרת
 מה שהקשתם בשם הראשונים על הא דאיתא בגמ' שבת כ"א ע"ב לשנה אחרת של נס חנוכה קבעו ועשאו ימים טובים בהלל ובהודאה, דיש להקשות מדוע לא קבעו ימים אלו ליום טוב מיד בשנה שנעשה הנס את חנוכה, ומדוע המתינו עד לשנה אחרת, ותרצתם בארבע אופנים.

הגאון המפורסם רבי שמאי קהת גראס שליט"א דומ"צ מחוקי הדת
 נראה לתרץ, ע"פ מה שכתבו התוס' תענית ח' ע"ב דהא אין הברכה חל בדבר המדוד, הוא רק בלא ציור ותתום שאו יש רשות למוקין רשות, אבל בדבר דצייר ותתום הברכה חל אפילו בדבר המדוד, א"כ הכי נמי הפח השמן היה חתום בחותמו של כהן גדול, ועל כן היה יכול הברכה לחול, עוד נראה לתרץ ע"פ מה דאיתא במפרשים הטעם דאין הברכה מצויה בדבר המדוד כדאי שלא היא נראה כנגד הטבע ממש, והנה בבית המקדש נעשו בלאו הכי הרבה ניסים נגד הטבע ושם היה יכול הברכה לחול גם בדבר המדוד.

הגאון רבי דוד לויצין שליט"א ראש כולל היכל התלמוד ת"א
 נראה לתרץ, דרק אחרי שנה אפשר לראות את תוצאות המלחמה והנס, לכן קבעו רק לשנה אחרת, ולא בשנה שנעשה בו הנס דלא ניכר כל כך הנס.

הגאון רבי יהושע העשיל פאדווא שליט"א מאנטסטת
 נראה לתרץ ע"פ מה דאיתא במדרש על הפסוק בראשית פרק כ"ז י"ב "וידע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה'" ובמדרש בראשית רבה פרשת תולדות פרשה ס"ד מאה שערים מלמד שהאמידו אותה, ועשת מאה כמה שהאמידו, והלא אין הברכה שורה על דבר שהוא במשקל ובמדה ובמנין, מפני מה מדד אותה, מפני המעשרות, חזינו בדבר מצוה לייבא האל כללא, לפי הנ"ל אתי שפיר.

הגאון רבי ישראל שוויץ שליט"א רב ואב"ד תל עין ראש כולל התלמוד הת"ס, ור"מ בישיבת סוכטשוב
 מה שהבאתם תרוץ בשם הריטב"א דבשנה הראשונה לא קבעו שמונה שלא היו יודעים כמה ימשך הנס, נראה להעיר לשיטת בית הלל דקיי"ל כוותיהו דמוסיף והולך הא יכלו לקבוע מיד וכל כמה שימשך הנס יסיפו במספר הנירות, ויש לומר דאעפ"כ קבעו לשנה אחרת משום שיטת בית שמאי לפי מה שכתב בריטב"א שם דלכן אחד מהוקנים עשה כבית שמאי, דבהידור מצוה שרי לעשות כבית שמאי.

הרה"ג בן ציון מילער שליט"א ירושלים
 נראה לתרץ, ע"פ מה דמתאמר משמיה דהאמרי אמת שהרבה שנים לפני הנס היה אחד מהכהנים ממלא שמן בפח הזה ונשאר רק כבתולה ומילא עוד הפעם ונשאר ריק וכך עשה שמונה פעמים ומשום שראה דבר פלא זה החתים עליו חותמו של כהן גדול וטמנה בקרקע, לפי זה לא שלט ברכה בשמן, רק באמת היה שמן שנתנה שם הכהן, א"כ לא קשה מיד.

הרה"ג רבי חייאל משה דניצגר שליט"א מודיעין עילית
 נראה לתרץ, שלא רצו חכמינו שיהיה יום טוב רק לחלק מישראל, והרי רוב ישראל היו בימים האלו ישיבת המקדש השני בחוץ לארץ, והיו צריכים שליחים לילך ולהודיע להם, וזה הרי לוקח מהלך של כמה ימים על כן רק לשנה אחרת קבעו ועשאו יו"ט, ואז כבר הודיעו זאת לכל ישראל בכל מקום שיעשו ויקיימו את ימי החנוכה.

הרב אבא לוי שליט"א אוסטריה
 הרב חייאל מיכל הלוי פריעדמאן שליט"א מונטראל
 הבה"ח חיים יעקב ווינברגר נ"י ישיבת צאנז נתניה
 נראה לתרץ דזה גופא הנס שנתרבה השמן אע"פ שהיה דבר המדוד וזהו נגד הטבע.

הרב יוסף דויטש שליט"א בני ברק כולל תורה וחסד
 נראה לתרץ, שבשנה הראשונה לא היה צריך לקבוע ליו"ט משום שכולם שמחים מתחת הנצחון ונס פח השמן וממילא כולם מודים, אבל אחרי שנה שאו מתפוגג השמחה וההתלהבות אז צריך לקבוע יו"ט כדי לא לשכוח את כל הניסים.

הרה"ג רבי פנחס מנחם דאוויד שליט"א ירושלים מח"ס דברי פנחס
 הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינובין שליט"א בני ברק מח"ס גם אני אוחד
 נראה לציין מה שכתב בשאלות ותשובות פרשת וישאל דלא היה בו להדליק אפילו יום אחד כעין מה שכתבתם בשם שו"ת בית יחזקאל א"כ לא הוא דבר המדוד, לכן שפיר נתרבה.

הרה"ג רבי חיים דוד קרוקער שליט"א בארא פארק כולל גור מח"ס לקח חיים
 הרב נתן לוי שליט"א ירושלים
 הרב יוסף קרביץ שליט"א מודיעין עילית
 נראה לציין עוד תירוץ מה שכתב בספר בן יהודע שבת כ"א ע"ב וכן האמרי אמת מגור דבשנה הראשונה עשאו יו"ט בהכרח משום הניסים שנעשו בפך השמן, אך לשנה אחרת ראו חכמי הדור שאותה ההארה שהיה בשמים למעלה בשנה הראשונה שהיה בו הנס חזרה ונתגלה בשנה זו הבינו שבשמים קבעו ימים אלה לאותה ההערה בכל שנה ולכן גם הם עשאו יו"ט.

הרב יעקב פרידמן שליט"א בני ברק
 נראה לתרץ, דהרי כל הטעם שאין הברכה שרויה אלא בדבר הסמוי מן העין כדי שלא יהא עין הרע, משא"כ בבית המקדש זה לא שייך.

מדוע נהגו להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת בבוקר הרי הדלקת נרות היה בלילה
 מה שהקשתם על הא דקיי"ל אר"ה סימן תרע"א ס"ק י"א מדליקים נר חנוכה בבית הכנסת ומבכרים, ומנהג העולם להדליק בבית הכנסת אף בבוקר, והקשתם בשם אחורנים מדוע נהגו להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת בבוקר הרי הדלקת נרות היה בלילה, ותרצתם בשלשה אופנים.

האם על נרות של בית הכנסת אפשר הרואה לברך
 מה שהבאתם מחלוקת הפוסקים בהא דקיי"ל הרואה נר חנוכה מברך האם על נרות שמדליקים בבית הכנסת האם אפשר לברך על זה ברכת הרואה.

הרב יואל אברהם מושקוביץ שליט"א ירושלים כולל סאטמאר
 נראה לציין מה דאיתא במור וקציעה סימן תר"ע דהכוונה היא להדליק את שירי נר חנוכה שנשארו מבערב לפי זה אתי שפיר.
 מעדני אשר: זה אינו מתרץ את הקושיא שהעולם נוהגים להדליק בפתיחות חדשות.

הרב יעקב ישראל מיוזנער שליט"א לונדון
 נראה דתלוי בטעמים שהבאתם בטעם החיוב להדליק בבית הכנסת, דאם הטעם מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו, א"כ כמו שהם יוצאים בזה אפשר נמי לברך על זה ברכת הרואה, משא"כ לטעם שהבאתם משום פרסומי ניסא, א"כ אפשר דהרואה אינו מברך.

תגובות אפשר לשלוח עד ליום ג' בערב בלבד
להרב אשר אנשיל שוויץ שליט"א
 לפקס המערכת: 057-7961607 או למייל: leviber@gmail.com
 לבירוים בכל ענייני המערכת, בטל: 057-3166560
 מי שמעוניין להצטרף לאלפי המנויים נא להתקשר למערכת

גליון זה נודב
 ע"י ידידינו
 שלוחא דרבנן
הרב משה אבוטבול
 שליט"א
 ראש עיריית בית שמש
 לרגל שמחת נישואי בתו תח"י
 במז"ט ובשעט"מ

גליון זה נודב
 לעילוי נשמות
הרב יהושע השיל בן הרב חיים ז"ל
 מח"ס שיטות בהלכה
 נלב"ע עשרה בטבת תשס"ט ת.נ.צ.ב.ה.

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב פנחס זייס שליט"א ירושלים
 לרגל שמחת היכנס בני
 הבה"ח יהושע נתן נ"י
 לעול התורה והמצוות
 יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות ירוה נחת
 מכל יוצאי חלציו ויעליה בכל אשר יפנה

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב עזריאל זייס שליט"א בית שמש
 לרגל שמחת הולדת בנו במז"ט
 יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
 ירוה נחת מכל יוצאי חלציו
 ויעליה בכל אשר יפנה

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב עזריאל זייס שליט"א בית שמש
 לרגל שמחת הולדת בנו במז"ט
 יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
 ירוה נחת מכל יוצאי חלציו
 ויעליה בכל אשר יפנה

גליון זה נודב ע"י ידידינו
הרב חיים אליהו הולס שליט"א ירושלים
 לרגל שמחת הולדת בנו במז"ט
 יהא רעוא שבזכות זיכוי רבבות
 ירוה נחת מכל יוצאי חלציו
 ויעליה בכל אשר יפנה